

ONA TILIDAN MUSTAQIL SO'Z TURKUMLARINI O'QITISH YUZASIDAN METODIK TAVSIYALAR

(6-SINF "ONA TILI" DARSLIGI ASOSIDA)

Jo'rayeva Dildora Soyibnazar qizi

Qashqadaryo viloyati G'uzor tumani

36-umumiy o'rta ta'lim maktabi

Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida mustaqil so'z turkumlarini o'qitish bo'yicha an'anaviy darslarni tashkil etish yuzasidan metodik tavsiyalar berilgan va qo'llaniladigan metodlar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: metod, an'anaviy va noan'anaviy darslar, fe'l, ot, sifat, son, ravish.

Ta'lim jarayonining muvaffaqiyati uning shaklidagina emas, balki qo'llanilayotgan metodlar samaradorligiga bog'liq bo'lib, u ta'lim nazariyasida asosiy o'rinlardan birini egallaydi. Ta'lim metodi ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning aniq maqsadga erishishiga qaratilgan birgalikdagi faoliyatidagi metodlar yig'indisidir. Metod esa umumiy ma'noda maqsadga erishish usuli, ma'lum tarzda tartibga solingan faoliyat hisoblanadi. Bugungi kunda Maktablarda quyidagi o'qitish metodlari qo'llanib kelinmoqda:

1. An'anaviy metodlar.
2. Noan'anaviy (interfaol) metodlar.

An'anaviy ta'lim metodlarini quyidagi jadvalda keltiramiz:

N	Og'zaki	Ko'rgazm	Amaliy	Kitob	Video
	ali			bilan ishlash	metod
1	Hikoya	Illiyustratsiya	Mashq	O'qish	Ko'rish
2	Suhbat	Demonstratsiya	Amaliy	O'rgatish	O'rganish
3	Tushuntirish		Laboratoriya	Reja tuzish	Nazorat qilish
4	Ma'ruza		Didaktik o'yinlar	Konspekt qilish	
5	Munoza				

An'anaviy darslarda ta'lim jarayoni ko'proq o'qituvchining faoliyatiga qaratilgan bo'ladi. Bu darslar mavzuga kirish, yangi mavzuni yoritish, mavzuni mustahkamlash va yakunlash bosqichlaridan iboratdir. An'anaviy darslarda mustaqil so'z turkumlarini o'qitishda quyidagi tavsiyalarni ma'qullaymiz:

Nazariy jihatdan morfologiya grammatikaning bir qismi bo'lib, so'zning shakllari, bu shakllarning hosil bo'lish yo'llari va so'zlarning ma'lum belgilar asosida guruhlariga, ya'ni so'z turkumlariga bo'linishini o'rganadi. Shu bois, morfologiyani o'qitishda asosiy e'tibor so'zning tuzilishi, yasalihi, so'z turkumlariga bo'linishiga qaratiladi.

Maktabda morfologiya o'qitishning amaliy ahamiyati shundaki, leksikologiyadan egallangan zaruriy bilimlar mazkur sathni o'rganishda o'z amaliy ifodasini topadi. O'quvchi mustaqil va yordamchi so'z turkumlarini o'rganishda so'zning o'z va ko'chma ma'nosi, uyadosh, shakldosh, qarama-qarshi ma'noli so'zlarga yana murojaat qiladi va so'z boyligini oshirish, so'zdan to'g'ri ham o'rinli foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi. So'zlarni turkumlarga ajratish "to'plam" va "tasnif" tushunchalarining mohiyatini anglash bilan chambarchas bog'liq. O'quvchilar 6-sinf darsligida berilgan rasmdagi narsa-buyumlarni shu buyumlar orasidagi o'xshashliklar asosida guruhlash orqali "to'plam" va "tasnif" xususida umumlashma fikr hosil qiladilar.

"To'plam" deyilganda tahlil qilish, o'rganish uchun olingan har xil narsalar, belgilar, voqea-hodisalar majmuasi tushunilsa, "tasnif" to'plamni avval kattaroq guruhlariga, so'ngra bunday guruhlarining o'zini ichki turlarga, ajratilgan turlarni ichki xillarga, xillarni navlarga, navlarni ko'rinishlarga bosqichma-bosqich saralashni nazarda tutadi. Shu o'rinda ko'zlangan asosiy maqsad: o'quvchilar *tasnif borliqni bilish asosi* ekanligini anglashlari kerak.

6-sinfda "Fe'l" so'z turkumi ta'limi uchun qariyb 50 soatdan ortiqroq vaqt ajratilgan. Bunda o'quvchilar, asosan, "*Fe'l*", "*Harakat va holat fe'llari*", "*O'timli va o'timsiz fe'llar*", "*Fe'lning nisbat shakllari: aniq nisbat shakli; o'zlik nisbat shakli; orttirma nisbat shakli; majhul nisbat shakli; birgalik nisbat shakli*", "*Fe'lning vazifa shakllari*", "*Harakat nomi*", "*Sifatdoshlarning zamon shakllari*", "*Ravishdoshlarning ma'no turlari*", "*Ko'makchi fe'llar*", "*Fe'llarning yasalihi*", "*Fe'llarning tuzilishiga ko'ra turlari*",

“*Fe'llarning ma'noviy guruhlari*”, “*Fe'llarning munosabat shakllari*”, “*Fe'llarning zamon shakllari*”, “*mayl shakllari*”, “*Shaxs-son shakllari*” singari mavzular bilan tanishadilar.

Yuqoridagi mavzulardan o'quvchilarning so'z zaxirasini fe'llar bilan boyitish, og'zaki va yozma nutqda ulardan to'g'ri va o'rinli foydalanish malakalarini kengaytirishda foydalaniladi.

O'quvchilar ona tili ta'limining izchil kursida ot so'z turkumi bo'yicha otning lug'aviy ma'nosi, morfologik belgilari va sintaktik vazifasi; otning ma'no turlari; atoqli otlarning uslubiy qo'llanishi; otlarda son shakllari; ko'plik qo'shimchasi; kelishik hamda egalik qo'shimchalarini olib turlanishi; otlarning tuzilish jihatdan turlari (sodda, juft, qo'shma va qisqartma otlar) kabilar bilan bog'liq amaliy ishlarni bajaradilar.

6-sinfda, asosan, “*Ot*”, “*Otlarning tuzilishiga ko'ra turlari: sodda ot; qo'shma ot; juft ot; takroriy ot va ularning imlosi*”, “*Atoqli otlar va ularning turlari*”, “*Ismlar ma'nosi va imlosi*”, “*Joy nomlari va ularning imlosi*”, “*Joy nomlari tarixi*”, “*Tashkilot, korxona, muassasa nomlari*”, “*Tarixiy san ava bayram nomlari*”, “*Suv havzalari va nshootlar nomlari*”, “*Turdosh otlar va ularning turlari*”, “*Shaxs otlari*”, “*Narsa otlari*”, “*O'rin-joy otlari*”, “*Faoliyat-jarayon nomini bildiruvchi otlar*”, “*Aniq va mavhum otlar*”, “*Otlarning lug'aviy shakllari. Son shakllari*”, “*Otlarning kichraytirish va erkalash shakllari*” kabi mavzulari ta'limi nazarda tutilgan.

Otlarning predmet, jarayon, tushuncha, voqea-hodisa nomlarini bildirib kim?, nima?, qayer? so'roqlariga javob bo'lishi, atoqli otlarning bosh harf bilan yozilishi, otlarga qo'shiladigan kelishik, egalik qo'shimchalari boshlang'ich sinflardan o'quvchilarga ma'lum. Ot so'z turkumini o'rganishda dastlab ana shu o'rganilganlarni o'quvchi xotirasida tiklash maqsadida unga qayta xotiralash va qisman ijodiylikka asoslangan ta'limiy topshiriqlar beriladi, takrorlash o'tkaziladi. Takrorlash jarayonida ot turkumiga kirgan so'zlar semantik jihatdan turli-tumanligiga e'tibor qaratish muhim. Jumladan,

a) otlar borliqdagi narsa-buyum nomlarini anglatadi: *kitob, ko'ylak,*

maysa, piyola, qozon, gul, qalam;

b) shaxsga xos umumiy nomlarni ifodalaydi: *odam, inson, chaqaloq,*

yigit, o'smir, qiz, ayol, ota, ona, singil;

d) jism va modda nomlarini bildiradi: *shakar, bug'doy, suv, sut, asal, muz*;

e) jonli narsalar va organizmlar nomini ifodalaydi: *qo'y, sigir, baliq, tovuq, mikroba, echki, amyoba*;

f) belgi-xususiyat, harakat, holat nomlarini, shuningdek, mavhum tushunchalarning nomini bildiradi: *sho'xlik, baxt, qo'rqinch, osonlik, tezlik, shovqin, tanlov, kurash, yig'ilish* kabi.

Turdosh otlarning turlari ham chuqurroq o'rganish maqsadida mavzu yuzasidan topshiriqlarni shakllantirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

1-topshiriq. *Shaxs otlari sandig'idagi so'zlarni jadvalga to'g'ri joylashtiring.*

Shaxsni mansabiga ko'ra atovchi otlar	
Shaxsni nasl-nasabiga ko'ra atovchi otlar	
Shaxsni qarindoshligiga ko'ra atovchi otlar	
Shaxsni kasb-koriga ko'ra atovchi otlar	
Shaxsni jinsiga ko'ra atovchi otlar	
Shaxsni yoshiga ko'ra atovchi otlar	

“Shaxs otlari sandig'i”

chevara	muhandis	o'spirin	bek	prizedent
hisobchi	jiyan	prorektor	tog'a	yigitcha
mudir	chol	qoracha	kosib	qurayish

xo'ja	amir	qizaloq	qaynuka	oshpaz
juvon	direktor	xolavachcha	rais	qaynona
o'smir	go'dak	tikuvchi	chaqaloqcha	bola

Ot so'z turkumini o'rganishda o'quvchilarga o'zlariga tanish bo'lgan narsa-buyum nomlarini guruhlash topshirig'ini berish ham samara beradi. Bunda sinf o'quvchilarini beshtadan (5x5, 5x5, 5x5.) kichik guruhchalarga bo'lish va ularning har biriga alohida topshiriq berish mumkin. Masalan,

1- kichik guruhga topshiriq: Kiyim-kechak nomlarini atovchi otlarning ichki guruhlarini tuzing.

2- kichik guruhga topshiriq: Oziq-ovqat nomlarini atovchi otlarning ichki guruhlarini tuzing.

3- kichik guruhga topshiriq: Uy-ro'zg'or buyumlari nomlarini atovchi otlarning ichki guruhlarini tuzing.

4- kichik guruhga topshiriq: Xomashyo nomlarini atovchi otlarning ichki guruhlarini tuzing.

5- kichik guruhga topshiriq: Qurol-asbob nomlarini atovchi otlarning ichki guruhlarini tuzing.

6-sinfda sifat so'z turkumi bo'yicha "Sifat", "*Sifatlarning yasalishi*", "Sifat yasovchi qo'shimchalar va ularning imlosi", "*Sifatlarning tuzilishiga ko'ra turlari: sodda sifatlar, qo'shma sifatlar, juft va takroriy sifatlar, ularning imlosi*", "*Asliy va nisbiy sifatlar*", "*Sifat darajalari: oddiy daraja shakli, orttirma daraja shakli, qiyosiy daraja shakli, ozaytirma daraja shakli*", "*Sifatlarning ma'no guruhlarini: xususiyat, hajm- o'lchov, makon-zamon, rang-tus bildiruvchi sifatlar, maza-ta'm va hid bildiruvchi sifatlar*", "*Sifatlarning otlashuvi*" mavzulari keltirilgan.

Sifatning ma'no turlarini quyidagi jadval asosida tushuntirish maqsadga muvofiq bo'ladi:

Sifatning guruhlari	ma'noviy	Misollar	
		asliy sifatlar	nisbiy sifatlar

1	Rang-tus sifatlari	<i>qo'ng'ir, oq, qizil, yashil, ko'k, qirmizi</i>	<i>sutsimon, shaftoli gulli, moshrang</i>
2	Maza-ta'm sifatlari	<i>shirin, achchiq, chuchuk</i>	<i>nimtativ, chuchmal, mazasiz</i>
3	Xususiyyat sifatlari	<i>sodda, quvnoq, sho'x, kamtar, aqlli</i>	<i>ayiqsimon, bo'ydor, andishali</i>
4	Hajm-o'lchov sifatlari	<i>baland, do'mboq, uzun</i>	<i>beso'naqay, xushbichim</i>
5	Hid bildiruvchi sifatlar	<i>muattar, qo'lansa, sassiq</i>	<i>xushbo'y, badbo'y</i>
6	Makon-zamon sifatlari		<i>ichki, tashqi, yozgi, kuzgi, bahorgi</i>

O'quvchilar mavzuga oid amaliy ishlarni bajarish davomida sifatning har bir ma'no turiga mustaqil ravishda misollar topishlari, ular ishtirok etgan xalq maqollari, aforizmlar, topishmoqlarni misol keltirishlari mumkin.

6-sinf "Ona tili" dasturida "Son so'z turkumi" ta'limi uchun quyidagi mavzular belgilangan: "Son", "Sonlarning ma'no guruhlar: miqdor sonlar: sanoq sonlar, dona son, chama son, jamlovchi son, kasr sonlar". "Hisob so'zlari", "Tartib sonlar".

Odatda, narsa-buyumlarning son-sanog'ini va tartibini bildirib, qancha?, necha?, nechanchi? so'roqlariga javob bo'ladigan so'zlar turkumi bo'lgan sonlarni o'rganishda ularning imlosiga, qo'llanilishiga, semantik xususiyatlariga e'tibor qaratish zarur.

"Son so'zlarning umumiy belgilari va vazifalari" haqidagi ma'lumotlar sirasida quyidagilar bo'lishi muhim:

1) sonlar uch xil yoziladi: arab raqamlari bilan: 1, 2, 5, 25, 52, 91...; rim raqamlari bilan: I, II, IV, XXV, LII, XCI..., harflar bilan: bir, ikki, besh, yigirma besh, ellik ikki, to'qson bir...kabi;

2) sonlar morfologik tuzilishiga ko'ra sodda (*to'rt, olti, yetti, o'n, yuz, ming, million*); qo'shma (*o'n to'qqiz, bir yuz-u o'n besh, ikki ming yigirma*), juft (*to'rt-besh, yetti-sakkiztadan, o'nta-yigirmata*), takror (*ikkita-ikkita, o'nta-o'nta*) ko'rinishlarga ega;

3) nutqimizda tez-tez ishlatiladigan 23ta sodda son bo'lib, boshqa sonlar shu sonlarning qo'shilishidan hosil bo'ladi: *nol, bir, ikki, uch, to'rt, besh, olti, yetti, sakkiz, to'qqiz, o'n, yigirma, o'ttiz, qirq, ellik, oltmish, yetmish, sakson, to'qson, yuz, ming, million, milliard*;

4) sonlar yasalmaydi, ammo boshqa so'z turkumlarining yasalishi uchun asos vazifasini bajaradi (masalan, *ikkilanmoq* (fe'l); *to'rtlik* (ot) kabi);

5) sonlar, odatda, otlar bilan birga qo'llanilib, ularning aniqlovchisi (*uchinchi kurs, yettinchi palata, beshta kitob*) bo'lib keladi. Sonlarning o'zi hech qachon aniqlovchi olmaydi. Sonlar sintaktik xususiyatiga ko'ra kesim (*Ishlarim besh; Ikki o'n besh—bir o'ttiz*), ma'nosi torayganda ega (*Oltovlon ola bo'lsa, og'zidagin oldirar; Uchovi Roziya buvinikga chiqishdi* (A.Qahhor), *to'ldiruvchi* (*To'rtni ikkiga bo'lsang, natija ikki bo'ladi*) vazifasida ham kela oladi.

6) sonlar butun yoki uning qismini ifodalashiga ko'ra butun son, kasr son va aralash songa bo'linadi. Butun son narsa-buyumning sanog'ini, miqdorini uning butunligini saqlagan holda ifodalaydi (1, 3, 5, 12 kabi); kasr son butunning bo'lagini, ulushini ifodalaydi. Kasr son ikki xil bo'ladi: a) ikki son chiqish kelishigi qo'shimchasi bilan bog'langan bo'ladi (*ikkidan bir, uchdan ikki, to'qqizdan besh* va b.); b) o'z holicha kasrni anglatadigan so'zlar bo'ladi: *yarim* (1/2), *chorak* (1/4), *nimchorak* (1/8);

Butun son bilan kasr son birgalikda ishlatilsa, aralash son bo'ladi (*bir yarim, ikki butun o'ndan besh, bir butun to'rt dan uch*).

7) sonlar miqdor yoki tartibni bildirishiga ko'ra 2 turga bo'linadi: 1) miqdor son: a) sanoq son (*ikki, to'rt, besh*); b) dona son (*uchta, beshta, sakkizta, o'n oltita*); d) chama son (*uchtacha, beshtacha, o'nlab, Soat o'n birlar bo'ldi*); e) jamlovchi son (*uchala, beshov(i), oltovlon*); f) taqsim son (*uchtadan, beshtadan*); g) kasr son (*o'ndan bir, uchdan ikki*). 2) tartib son (*uchinchi, beshinchi, sakkizinchi, o'n oltinchi*).

Agar inson zotining ijtimoiy hayotda hamisha sonlarga murojaat etishini inobatga olsak, mavzu ta'limining mohiyati yaqqolroq seziladi.

O'quvchilar "Son so'z turkumi" ta'limi jarayonida sonlarning tuzilishiga ko'ra, shuningdek, sonlarning ma'no va grammatik jihatdan turlarini farqlash hamda ulardan nutqda o'rinli va samarali foydalanish ko'nikmasini mustahkamlaydilar.

Hisob so'zlar ustidagi amaliy ishlarda quyidagi jadvaldan foydalanish mumkin:

6-sinf "Ona tili" darsligi uchun "Ravish so'z turkumi" ta'limiga oid quyidagi

Narsa-buyumlarni yakkalab hisoblash uchun ishlatiladigan hisob so'zlar	<i>o'n <u>dona</u> (kitob), besh <u>nusxa</u> (jurnal), o'n to'qqiz <u>bosh</u> (qoramol), ikki <u>top</u> (atirgul), uch <u>nafar</u> (o'quvchi) va b.</i>
Butun, guruh yoki to'daning qismini hisoblash uchun ishlatiladigan hisob so'zlar	<i>bir <u>burda</u> (non), bir <u>parcha</u> (yer), ikki <u>varaqa</u> (qog'oz), to'rt <u>og'iz</u> (gap), bir <u>luqma</u> (osh), bir <u>siqim</u> (jiyda), bir <u>tilim</u> (handalak), ikki <u>karch</u> (qovun), bir <u>chimdini</u> (murch), bir <u>qultum</u> (sut), bir <u>ho'plam</u> (suv), ikki <u>qatra</u> (ko'z yoshi), bir <u>tomchi</u> (qon), to'rt <u>chaqmoq</u> (qand), bir <u>nimta</u> (go'sht), ikki <u>to'g'ram</u> (non), bir <u>bo'lak</u> (yog'och), bir <u>poy</u> (kalish), ikki <u>shingil</u> (uzum).</i>
Narsa-buyumlarni to'dalab, guruhlab ko'rsatuvchi hisob so'zlar	<i>bir <u>gala</u> (turna), ikki <u>bog'</u> (ko'kat), bir <u>to'p</u> (ayol), o'n <u>bog'lam</u> (beda), bir <u>guruh</u> (odam), bir <u>quchoq</u> (o'tin), bir <u>to'da</u> (otliq), bir <u>shoda</u> (marvarid), bir <u>sinf</u> (o'quvchi), ikki <u>hovuch</u> (turshak)...</i>
Og'irlikni ifodalovchi hisob so'zlar	<i><u>gramm</u>, <u>kilogramm</u>, <u>sentner</u>, <u>tonna</u>, <u>pud</u>, <u>misqol</u>, <u>qadoq</u>, <u>botmon</u>, <u>qirot</u>...</i>
Uzunlikni ifodalovchi hisob so'zlar	<i><u>metr</u>, <u>kilometr</u>, <u>gaz</u>, <u>quloq</u>, <u>tanob</u>, <u>qadam</u>, <u>qarich</u>...</i>
Vaqt o'lchovini ifodalovchi hisob so'zlar	<i><u>asr</u>, <u>era</u>, <u>yil</u>, <u>oy</u>, <u>hafta</u>, <u>kun</u>, <u>sutka</u>, <u>soat</u>, <u>minut</u>, <u>daqqa</u>, <u>soniya</u>...</i>
Qiymat ifodalovchi hisob so'zlar	<i><u>so'm</u>, <u>tiyin</u>, <u>tilla</u>, <u>tanga</u>, <u>miri</u>, <u>paqir</u>, <u>chaqa</u>...</i>

mavzular belgilangan: “*Ravish*”, “*Ravishlarning ma’no turlari: holat ravishlari, o’rin ravishlari, payt ravishlari, miqdor-daraja ravishlari, maqsad va sabab ravishlari*”.

Ravish harakat-holatning bajarilish tarzi, payti, o’rni, daraja-miqdori kabi belgilarni bildiruvchi va qanday? qachon? qayer(-ga, -da, -dan)? qancha? so’roqlariga javob bo’luvchi so’zlar turkumi hisoblanadi. Ravishlarning o’ziga xos xususiyatlari quyidagilar:

1. Ravishlar morfologik jihatdan o’zgarmasdir, ya’ni lug’aviy shakl (shakl hosil qiluvchi) hamda aloqa-munosabat qo’shimchalari ravishlarning tarkibida qotib qolgan bo’lib, ular morfemalarga ajratilmaydi: *bekorga, to’satdan, qo’qqisdan, juda* kabi.

2. Ravishlar turlanmaydi, tuslanmaydi. Gapda ko’pincha fe’lga bog’lanib, hol vazifasida keladi. Masalan, *O’quvchilar topshiriqni qisman bajardilar*.

3. *Juda, eng, g’oyat, nihoyatda, benihoya, g’oyatda* ravishlari sifat bilan birikib, belgi ma’nosini kuchaytiradi, *sal, xiyol, arang, xiyla* ravishlari esa belgi ma’nosini pasaytirishga xizmat qiladi: *juda go’zal, noyatda qiziq, sal tor, xiyol keng*.

4. Ravishlarga bir qator otlar va sifatlar juda yaqin turadi. *Kecha kunduz, tong, oqshom* kabi payt otlari; *barvaqt, bir mahal, kech* kabi payt sifatleri; *atrof, tegra, o’rta, ichkari, tashqari, o’ng, chap, old, orqa* kabi o’rin otlari; *oldin, keyin, yuqori, past, baland* kabi o’rin sifatleri; *oz, ko’p, mo’l, butun, to’la* kabi miqdor sifatleri shular jumlasidandir.

5. Ravishlar o’ziga xos yasaliş tizimiga ega.

Ravishlar tuzilishiga ko’ra sodda (sodda tub: *endi, hamisha, hanuz, boya, kechalari, juda*; sodda yasama: *mardona, ertalab, qahramonlarcha, atayin, qisman, shijoatkorona*), qo’shma (*biroz, har dam, biryo’la, birvarakay, birpas*), juft (*undan-bundan, oyda-yilda*), takror (*juda-juda, hali-hali, endi-endi, yuzma-yuz, so’zma-so’z, o’z-o’zidan*) ko’rinishlarga ega.

Ravishlarning ma’no turlari ustida ishlash uchun (ta’lim oluvchining o’ziga izlab topish, farqlash, o’xshash jihatlarni mantiqan umumlashtirish, xulosa chiqarish kabi imkoniyatlarni yaratishni nazarda tutgan holda) o’quvchilar hukmiga quyidagi kabi topshiriqlarni havola etish mumkin:

1-topshiriq. Berilgan siralarni moslari bilan juftlang.

piyoda (yurmoq)-1	payt ravishi —1	1—...
-------------------	-----------------	-------

atayin (so'ramaslik) - 2	o'rin ravishi —2	2—...
ancha (o'qimoq) - 3	sabab ravishi —3	3—...
pastdan (qaramoq) - 4	holat ravishi —4	4—...
boya (kelmoq) - 5	maqsad ravishi —5	5—...
noiloj (gapirmoq) - 6	daraja-miqdor ravishi —6	6—...

Javob quydagicha bo'lishi zarur:

piyoda (yurmoq) - 1	payt ravishi —1	1— 4
atayin (so'ramaslik) - 2	o'rin ravishi —2	2— 5
ancha (o'qimoq) - 3	sabab ravishi —3	3— 6
pastdan (qaramoq) - 4	holat ravishi —4	4— 2
boya (kelmoq) - 5	maqsad ravishi —5	5— 1
noiloj (gapirmoq) - 6	daraja-miqdor ravishi —6	6— 3

topshiriq. Berilganlarni jadvalga to'g'ri joylashtiring.

<i>holat ravishlari</i>	<i>payt ravishlari</i>	<i>o'rin ravishlari</i>	<i>daraja- miqdor ravishlari</i>	<i>maqsad ravishlari</i>	<i>sabab ravishlar i</i>

yakkama-yakka, sal, atayin, hozirdan, tiriklayin, nihoyatda, endi, tasodifan, ertaga, yonma-yon, xomligicha, hamon, astoydil, aslo, bafurja, ahyon-ahyonda, ataylab, picha, eskicha, jo'rttaga, arang, birdan, yangicha, doimo, zo'rg'a, taxminan, hamisha,

qatorasiga, qasddan, indinga, chorasizlikdan, sira, mardlarcha, qishin-yozin, oz- ozdan, dastlab, o'ta, erkakchasiga, so'ngra, juda, birma-bir, ochin- to'qin, avvallari, g'olibona, xiyol, olg'a g'oyat,, uzoqdan, qisman, ataylab, noilojlikdan.

An'anaviy dars o'tishda ko'proq ma'ruza, savol-javob, amaliy mashq kabi metodlardan foydalaniladi. Shuning uchun bu hollarda an'anaviy dars samadorligi ancha past bo'lishi mumkin, o'quvchilar esa ta'lim jarayonining passiv ishtirokchilariga aylanib qoladilar. Ko'pchilik tadqiqotchilar an'anaviy dars berishni – passiv dars berish metodi sifatida qaraydilar. Lekin darsda o'quvchilarning faol yoki nafaolligi darsni qanday o'tishga va uni rejalashtirishga bog'liq. An'anaviy darsning samaradorligini oshirish va darsda o'quvchilarning faolligini oshirish uchun yangi materialni mayda-mayda bo'laklarga bo'lib o'tish tavsiya etiladi. Shuningdek, o'quvchilarning bu materialni qanday o'zlashtirib borayotganliklarini nazorat qilib borish va bu maqsadda turli xil mashq va topshiriqlarni bajartirish maqsadga muvofiq bo'ladi. Bugungi kunda o'quv materiali yangi yoki juda murakkab bo'lganda an'anaviy dars metodlaridan foydalanish birdan bir samarali usul bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi PF – 58-sonli “O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni.
2. Shukurov O., Boymatova B. Ona tili (uslubiy qo'llanma). – Qarshi: “Fan va ta'lim” nashriyoti, 2021.
3. Mahkamov N., Ermatov I., Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati. Umumta'lim maktablari hamda akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. – Toshkent: “Fan” nashriyoti, 2013.
4. Mahmudov N., Nurmonov A. va boshqalar. Ona tili. 6-sinf uchun darslik. – Toshkent: “Tasvir” nashriyoti, 2017.
5. <https://arxiv.uz>